

SVEČENIČKO SLUŽENJE U SVJETLU NOVIJIH CRKVENIH DOKUMENATA

Drugi Vatikanski sabor doživio sam kao najveći događaj u životu. Nema nikakve sumnje da je nauka ovog sabora sila, koja može otvoriti vrata najsajjnije epohe u povijesti Crkve.

Uz božanski dar koji se ne može mjeriti ima u djelima svetog Sabora, kao i inače u svemu djelovanju Crkve, ljudski elemenat koji se može mjeriti i doista se mjerio. Ne treba se bojati da ćemo pretjerati ako ustvrdimo da svi koncilski i pokoncilski zaključci nisu jednako ponderozni. U nekim pojedinostima problematika nije bila dovoljno proučena, pa su i odluke bile do neke mjere brzoplete i nezrele. Među takve nezrele plodove ja sam osobno ubrojio npr. reformu bogoslužja za mrtve ili o mrtvima, te reformu bogoslužja Badnjeg dana i Badnje noći. U tom do danas još nisam promijenio mišljenje.

U pogledu koncilskih zaključaka o ministerijalnom svećeništvu prezbitera prvih godina iza koncila bio sam se priklonio gledištu o njihovoj relativnoj nezrelosti i o potrebi da se slijedeći ekumenski koncil kao središnjom temom pozabavi problematikom prezbiterata, o čemu se tada dosta govorilo. Međutim sam u tom sasvim promijenio mišljenje.

Dok sam pripremao ovaj referat, izdvojio sam neke pojedinosti koje su mi se činile vrlo važne, kao što su npr. svećeništvo prezbitera u odnosu na svećeništvo biskupa, svećenik dušobrižnik i svećenik koji nije dušobrižnik. Sve to izostavljam u nakani da ne bi mnoge važne stvari omele uočavanje onoga što je najvažnije.

1. Problematika:

Da li smo prezbiteri-starješine ili
sacerdotes-svećenici?

U biblijskoj terminologiji za predstojnika koji stoji na čelu zajednice kršćana ne dolazi nikada izraz *svećenik*, već jedino *episkop* i *prezbiter*.

Za drugi stupanj sakramenta sv. reda koncilski i pokoncilski dokumenti imaju izraz *presbyteratus*. Izraz *sacerdotium* upotrebljava se: 1. za općenito svećeništvo svih vjernika; 2. za sudjelovanje đakona i nižih službenika u Kristovu svećeništvu (LG 41); 3. u najeminentnijem smislu za svećeništvo biskupa i prezbitera.

Suvremena teologija pokušava bolje uočiti i razjasniti posebne vlastitosti pojedinih služba (ministerija) u Crkvi. U vezi s tim iskrslo je

gledište da crkveno učiteljstvo u najnovijim dokumentima manje ističe službu vršitelja bogoslužja (što poglavito izražava termin *sacerdos-svećenik*), tako da bi u prvi plan iskrsla služba pastira, upravitelja (što poglavito izražava termin *prezbiter-starješina*). Tako se mjesto izraza *svećenik* počeo sve više upotrebljavati izraz *prezbiter*, pače i kod onih naroda kod kojih ta riječ do sada nije bila u upotrebi, kao što je slučaj i kod nas Hrvata. Kod nekih naroda i u pučkom govoru postoje izvedenice od riječi *prebyteros* (grč.): njemački *Priester*, engleski *priest*, francuski *prêtre*, talijanski *prete*.

Može se pretpostaviti da je u prvoj Crkvi služba prezbitera bila slična služba starješina u Starom zavjetu (Izl. 3,16; 18,3 i sl.: Br 11,16 i sl.), naravno adaptirana prema potrebama kršćanstva. Dok su kod Židova stariješine vršili službu upravitelja i tumača zakona a bogoslužje su vršile druge osobe — svećenici, čini se, da su već zarana kršćanski prezbiteri-starješine uz službu propovijedanja i uprave također predsjedali liturgijskim sastancima posebno euharistijskom slavlju.

Ipak je vrlo čudnovato da forma ređenja prezbitera, kakva nam se sačuvala u liturgijskim dokumentima od najstarijih vremena do danas, ne spominje njihovu liturgijsku, bogoštovnu, svećeničku funkciju, nego samo upravnu. Najstariji sačuvani takav dokumenat koji se odnosi na ređenje prezbitera jest *Traditio apostolica* rimskog svećenika Hipolita (početak III. st.). Sakramentari kao *Leonianum* (VI. st.), *Gelasianum* (VII. st.), *Gregorianum* (VIII. st.) i sva izdanja *Pontificale Romanum* sadrže istu formu ređenja prezbitera iz koje je Pio XII. u apostolskoj konstituciji »Sacramentum Ordinis« (30. XI. 1947.) kao bitne, nužne i dovoljne za valjanost izdvojio ove riječi:

»Da, quaesumus, omnipotens Pater, in hunc famulum tuum Presbyterii dignitatem; innova in visceribus ejus Spiritum sanctitatis; ut acceptum a te, Deus, secundum meriti munus obtineat, censuramque morum exemplo suae conversationis insinuet«.

U ranom srednjem vijeku, a još više kasnije u doba skolastike, prevladalo je gledište, da je glavno obilježje prezbitera njegova liturgijsko-svećenička funkcija, u kojoj je Euharistija središte i vrhunac. Tome gledištu odgovara i hrvatski izraz *misnik*.

I u to doba, kad se na prezbitera gledalo gotovo isključivo kao na svećenika, bila je uvijek ista nepromijenjena forma ređenja u kojoj se uopće ne spominje svećenička funkcija. Najmanje je takva forma bila prikladna za ređenje svećenika-monaha, koji kroz cijeli život nisu vršili nikakvu pastoralnu funkciju.

Da se donekle doskoči tome raskoraku, uvedeni su u obred ređenja prezbitera od X. st. naovamo neke pojedinosti koje ističu svećeničku funkciju:

— U biskupov nagovor stavljena je izjava: »Sacerdotem oportet offerre, benedicere, praeesse, praedicare et baptizare.«

— Kod mazanja ruku uveden je molitveni usklik: »Consecrare et sanctificare digneris, Domine, manus istas... ut quaecumque benedixerint benedicantur, et quaecumque consecraverint consecrentur et sanctificentur.«

— Uveden je obred predavanja patene i kaleža s hostijom i vinom uz riječi: »Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missasque celebra te.« Radi gledanja na prezbitera, isključivo kao na svećenika, većina teologa smatrala je taj obred bitnim i nužnim za valjanost ređenja.

— U vezi sa službom svećenika-ispovjednika uveden je bio i obred polaganja ruku iza pričesti uz riječi biskupove: »Accipe Spiritum Sanctum. Quorum remiseras peccata remittuntur eis.«

2. Veličanstveno koncilsko rješenje:

Actio presbyteri actio Christi —
Djelovanje prezbitera je djelovanje
Krista

Reformirani obred ređenja iza II. vatikanskog sabora »*De ordinatione Diaconi, Presbyteri et Episcopi*« promulgiran apostolskom konstitucijom pape Pavla VI. »*Pontificalis Romani recognitio*« od 18. VI. 1968., koji u formi ređenja biskupa nije zadržao ni jedne riječi iz prijašnjih pontifikala, u formi ređenja prezbitera nije ni jednu riječ promijenio. No, izostavio je neke pojedinosti uvedene poslije X. stoljeća, koje su posebno isticale svećeničku funkciju prezbitera. To je bio osnovni povod mišljenju da je za prezbitera svećenička služba manje vlastita od službe pastira.

No, ako dobro proučimo nauku crkvenog učiteljstva i obred ređenja koji je vrlo pažljivo sastavljen na temelju cjelokupne nauke II. vatikanskog sabora, uočiti ćemo da nam i nauka i obred predstavljaju prezbitera kao *nastavljača cjelokupne Kristove misije*, naravno u ovisnosti od biskupa i u onolikoj mjeri koliko mu Crkva povjeri.

Prezbiter je nastavljač misije Krista Učitelja, Svećenika i Pastira.

To nastavljanje Kristove misije najavljuje biskup vjernicima kod ređenja prezbitera: »Isti fratres... sunt ordinandi, ut Christo Magistro, Sacerdoti et Pastori inserviant... ad Evangelium praedicandum, populum Dei pascendum cultumque divinum celebrandum.«

Novoređenike upućuje u čemu se sastoji njihova buduća služba:

»Sacro docendi munere in Christo fungemini...

Munere item sanctificandi in Christo fungemini... Munus ergo Christi Sacerdotis explete.

Munere denique Christi Capitis et Pastoris fungentes... fideles in unam familiam adunare studete.«

Cjelokupnu tu problematiku reda i službe prezbitera, a također s tim u vezi i djelovanja sakramenata i bogoslužja uopće, treba sagledati s jednoga drugog gledišta različitog od onoga s kojeg su gledali pretkoncilski teolozi.

Sve što je o službi prezbitera kazao II. vatikanski sabor usmjeruje nas da se pomaknemo od promatranja »mehanizma« svetih misterija, što se označavalo izrazom »*ex opere operato*« i zagledamo u milosnu stvarnost Kristova djelovanja u Crkvi i po Crkvi, čemu bi na temelju svih novijih crkvenih dokumenata odgovarao izraz »*ex opere operantis Christi*«.

Taj bi izraz trebao po prilici ovo značiti: Služenje-ministerij prezbitera je u tom što po ređenju predaje svoju osobu Kristu, koji nije došao da mu služe nego da on služi drugima, ne samo dok je bio vidljiv na zemlji nego kroz sva vremena.

Izabrao sam nekoliko koncilskih izraza koji skreću našu pažnju na iznad svega važnu činjenicu Kristova djelovanja u osobi službenika:

»*Christus praesens adest in persona ministri. . . Cum aliquis baptizat, Christus ipse baptizat*« (SC 7).

»*Presbyteri. . . ad Evangelium praedicandum, fidelesque pascendos et ad divinum cultum celebrandum consecrantur. . . in persona Christi agentes*« (LG 28).

»*Presbyteri. . . speciali caractere signantur et sic Christo Sacerdoti configurantur, ita ut in persona Christi Capitis agere valeant*« (PO 2).

Većina tih izraza odnosi se prvenstveno na službu prezbitera kao svećenika, a tekst iz konstitucije »*Lumen gentium*« (28) uključuje tu također službu učitelja i pastira.

U svakom slučaju ovaj aspekt nastavljanja kompletne Kristove misije objedinjuje prezbiterovo nastojanje i djelovanje dajući mu najdublji smisao.

ZAKLJUČAK: Metanoia — nova pamet, novo srce

— Malo prije početka II. vatikanskog sabora na povratku iz Rima preko Dubrovnika svratio se u Makarsku vlč. don Toma Perina, župnik Jezera na otoku Murteru. Upitali smo ga: »Što ima novo?« pa je sasvim kratko odgovorio: »Novo pravo, nova moralka i nova dogmatika.« Netko mu je na to odgovorio: »Može biti novo pravo, samo donekle nova moralka, a nikako nova dogmatika!«

Međutim danas nam je sasvim jasno da se novo posvećenje prezbitera i svih članova Crkve ne ostvaruje toliko novim pravnim propisima i moralnim smjernicama, koliko *novom spoznajom istine*. Na Zadnjoj večeri. Krist se molio Ocu za učenike da budu *posvećeni istinom*: »Oče. . . posveti ih istinom. Kao što si ti poslao mene u svijet, i ja njih šaljem u svijet. Ja sebe posvećujem za njih da i oni budu posvećeni istinom« (Iv 17,17-19).

Novo sveto proljeće! Novi žar Božjeg Sunca budi novi život u Crkvi. Zrno gorušičino klija. Kvasac prožimlje čitavo tijesto. »Juvenescere facit Ecclesiam eamque renovat« (LG 4).

— Po završetku 3. zasjedanja II. vatikanskog sabora, sutradan poslije nego što je promulgirana konstitucija »Lumen gentium« vraćao sam se iz Rima zajedno s nadbiskupom Jožom Pogačnikom. Bili smo sami u kupeu, pa smo na miru mogli nekoliko sati raspravljati o odnosu klera prema koncilskim novostima. On je svoje gledište približno ovako zaključio: »Novo vino koncilskih ideja salijeva se u stare mjevove svećeničkih glava. Vino progriža mjevove, pa šišlja na sve četiri strane.«

Nije dovoljno promijeniti samo neki obred ili tekst. Treba nova glava, nova pamet, novo srce.

Kolika nam je npr. promjena potrebna da se približimo shvaćanju dobrog pastira, koji ostavlja 99 ovaca u pustinji i ide tražiti jednu izgublenu? Do koje mjere smijemo ili moramo ostaviti »vjerne« župljane, da bismo se dali u potragu za jednin »odbjeglim«? (Usp. Lk 15,4-7; G 28). Pače, ni one za koje se čini da su najdalje zalutali ne bi trebalo smatrati izdvojenima iz okvira naše skrbi. »Velint, nolint, fratres nostri sunt« (sv. Augustin).

Djelovanje prezbitera vrijedi samo onoliko koliko je nastavak djelovanja Krista Učitelja, Svećenika i Pastira: »Miris spoznaje svoje širi preko nas na svakome mjestu... Osposobio nas je da budemo prikladni službenici Novoga saveza... Svi mi koji otkrivena lica promatramo slavu Gospodnju preobražavamo se u istu sliku« (2 Kor 2,14; i 3,6 i 18).

Novo lice Crkve! Novo lice svetih službenika!

»Nove nek budu sad«

Misli, riječi i sav nam rad!

Nova sint omnia

Contra, voces et opera!«

(Tijelovo, Bogosl. čitanja)